

Ruņupes ielejas dabas vērtības

Dabas liegums "Ruņupes ieleja"

Foto: U. Suško

Dabas liegums ietver līkumaino Ruņas upi ap 16 km garumā, kā arī tās pieteku - Kauliņupes un Dakterišķes - lejteces. Ruņai šajā posmā raksturīga dziļa ieleja un viens no lielākajiem kritumiem Latvijā. Upes krastos aug veci, dabiski lapu koku, tajā skaitā ozolu, kā arī jaukti egļu - lapukoku meži ar daudzveidīgu augāju. Ruņas krastos ir daudz avotu un avoksnāju, kā arī atsedzas īpatnēji dabiski sacementējušies ieži.

Līdz 2015. gadam dabas liegumā atrasti 13 Eiropas Savienības mērogā aizsargājami biotopi (galvenokārt dažādi mežu, ūdeņu un avoksnāju veidi), kas sedz apmēram 3/4 dabas lieguma teritorijas. Atrastas arī 75 Latvijā īpaši aizsargājamas sugas - 26 augu, 1 ķērpju, 4 sēņu, 12 bezmugurkaulnieku (kukaiņu un gliemju), pa vienai zivju un abinieku, 20 putnu un 10 zīdītāju (sikspārņu un susuru) sugas.

Bagātīgo dabas vērtību veidošanos veicinājis salīdzinoši mitrais un siltais klimats, barības vielām bagātās augsnes, upes stāvie krasti, kas rada īpašus mikroklimatiskos apstākļus un ir kavējuši mežu saimniecisko izmantošanu, kā arī aizsardzības statuss kopš 1977. gada.

Kopš 1999. gada teritorijai ir dabas lieguma statuss. 2004. gadā dabas liegums iekļauts arī Eiropas Savienības aizsargājamo teritoriju tīklā *Natura 2000*.

Tālāk aprakstīta daļa no nozīmīgākajām dabas lieguma dabas vērtībām.

Aizsargājамie biotopi

Veci vai dabiski boreāli meži

Boreālie (skujkoku) meži pārstāv Latvijā visplašāk izplatīto meža veģetācijas veidu, taču kā aizsargājami biotopi tiek izdalīti tikai tad, ja atbilst dabiskajiem meža biotopiem (DMB) vai potenciālajiem dabiskajiem meža biotopiem (PDMB) - mežiem, kuros ir dabiskam mežam raksturīgas struktūras (piemēram,

Foto: U. Suško

lielu izmēru sausi koki un kritalas). Šādos mežos spēj dzīvot sugas, kas parastos saimnieciskajos mežos nav sastopamas. Boreālie meži ir otrs izplatītākais aizsargājамais biotops liegumā, sastopams gandrīz 90 ha platībā. Lielākā daļa boreālo mežu atrodas ārpus Ruņas ielejas.

Veci jaukti platlapju meži

Latvijā reti sastopams dabiskās meža veģetācijas veids, kas atrodams galvenokārt vēsturiskajos platlapju mežu izplatības reģionos. Zemse-

Foto: U. Suško

kajos platlapju mežu izplatības reģionos. Zemse-
des augājam raksturīgs pavasara aspekts (augi,
kas zied pirms koku lapu izplaukšanas), izteikts
audzes stāvokums, dabiskais traucējumu veids -
pašizrobošanās. Kā aizsargājамais biotops tiek
izdalīti tad, ja atbilst dabiskajam meža biotopam
(DMB) vai potenciālajam dabiskajam meža bioto-
pam (PDMB). Šis ir liegumā visizplatītākais aizsar-
gājамais biotops - aizņem 218 ha lielu platību
(vairāk nekā 1/3 no dabas lieguma platības). Lie-
lākā daļa lieguma platlapju mežu atrodas ārpus
Ruņas, Kauliņupes un Dakteriškes upju ieleju no-
gāzēm, liela platība arī uz stāvām šo upju ieleju
nogāzēm, kas vienlaicīgi atbilst arī biotopam *No-
gāžu un gravu meži*, un neliela daļa uz lēzenām
Ruņas ielejas nogāzēm un to pakājēs.

Sugām bagāti egļu meži

Latvijā samērā reti sastopams biotops, kam raksturīgas boreonemorālās zonas īpatnības - skujkoku vai skujkoku - lapukoku mežaudze apvienojumā ar platlapju mežiem raksturīgām zemesdzes sugām. Zemesdzes augājam raksturīgs pavasara aspekts, izteikts audzes stāvokums, dabiskais traucējumu veids - pašizrobošanās. Līdz šim šis biotops Latvijā nebija izdalīts un tika aizsargāts

Foto: U. Suško

biotopa *Veci vai dabiski boreāli meži* ietvaros. Dabas liegumā sastopams reti, izklaidus visā teritorijā. Liegumā pārstāvēts tikai biotopa sausieņu variants ap 20 ha lielā platībā, galvenokārt Ruņas ielejas nogāžu pakāje (pie Gramzdas meža, Prūšu, Inķu, Lielās Bunču, Buividu, Ozolbunču, Biržu, Akmentiņu, Biržu meža un Smaižu meža kraujas). Nelielas platības atzīmētas arī Ruņas ielejas abu krastu nogāzēs - Biržu meža kraujā un Mazajā Bunču kraujā, viena atradne Biržu avota gravā un viena - Gailišķes strauta labajā krastā Smaižu mežā.

Ozolu meži

Foto: U. Suško

Šis biotops Latvijā sastopams ļoti reti, vairāk Latvijas dienvidrietumu daļā - tas ir viens no retākajiem dabiskās meža veģetācijas veidiem valstī. Raksturīgais dabiskais traucējums ozolu mežiem ir audzes pašizrobošanās, zemesdzes augājam raksturīgs pavasara aspekts. Šis aizsargājamais biotops sastopams izklaidus visā lieguma platībā un aizņem ap

20 ha. Lielākā daļa lieguma ozolu mežu atrodas Ruņas un Kauliņupes ielejās uz Ruņas un Kauliņupes ieleju nogāzēm un atbilst arī biotopam *Nogāžu un gravu meži*. Liegumā sastopami divi biotopa varianti - nemorāli ozolu - skābaržu meži un nemorāli ozolu meži un liepu meži.

Nogāžu un gravu meži

Latvijā reti izplatīts biotops, raksturīgs upju ielejām un strautu gravām. Īpaši nozīmīgs mitrumu mīlošām un bagātās augsnēs augošām augu sugām, epifitiskām (uz koku stumbriem augošām) sūnu un ķērpju sugām. Reljefs rada daudzveidīgus gaismas un siltuma apstākļus, mazina vēja ietekmi. Raksturīgs dabisks process ir

Foto: U. Suško

ūdēns erozija. Šis aizsargājamais biotops dabas liegumā aizņem vairāk nekā 80 ha lielu platību un ir izplatīts visu trīs lieguma upju ieleju un Lazdiņu strauta gravas nogāzēs. Lielākā daļa no aizsargājamā biotopa platības atrodas Ruņas ielejas nogāzēs.

Aluviāli krastmalu un palieņu meži

Platības ziņā aluviālo krastmalu un palieņu mežu biotops ir viens no retākajiem Eiropas Savienības aizsargājamiem biotopiem Latvijā, kam raksturīgs pavasara aspekts, dabisko traucējumu ziņā - atvērumu dinamika, bet augāju ietekmē sezonāla applūšana. Šis aizsargājamais biotops dabas liegumā sastopams ap 50 ha lielā platībā upju ieleju nogāžu (krauju) pakājēs Ruņas, Kauliņupes un Dakterišķes krastos. Liegumā sastopami divi biotopa varianti

Foto: I. Priedniece

- nemorāli platlapju meži upju krastmalās un palienēs un nemorāli baltalkšņu meži upju krastmalās un palienēs. Daudzviet veidojies, gadu desmitu gaitā aizaugot agrākām atklātām platībām upju palienēs.

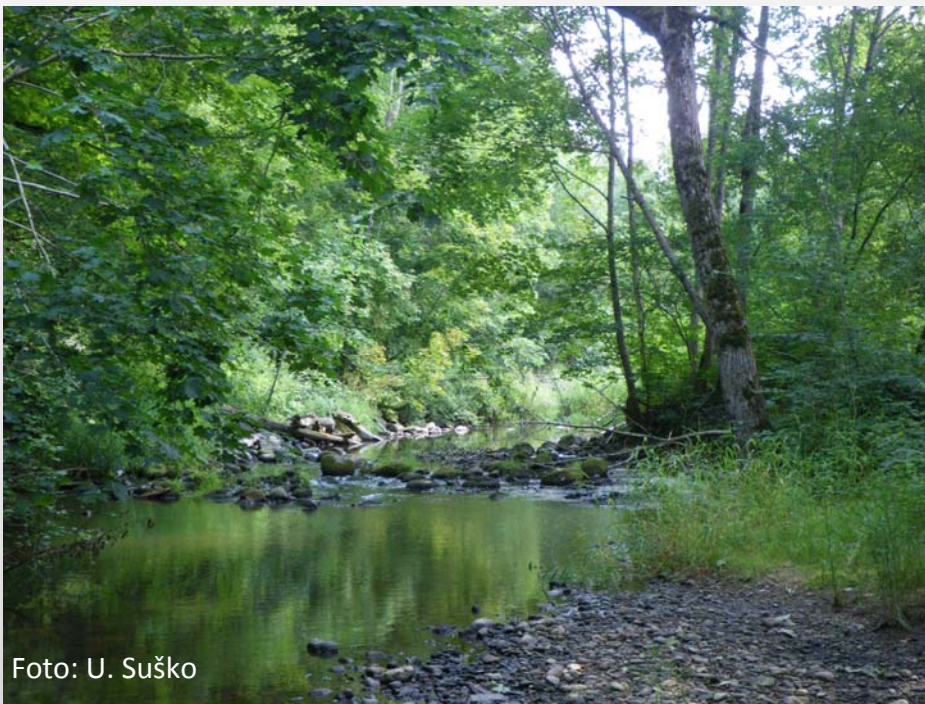

Foto: U. Suško

Upju straujteses un dabiski upju posmi

Ruņas upe visā dabas liegumā ietilpstošajā posmā, kā arī tās pietekas atbilst Eiropas Savienības un Latvijas īpaši aizsargājamam biotopam *Upju straujteses un dabiski upju posmi*, izņemot īsu betonētu Ruņas krastu posmu abpus padomju laikā militārām vajadzībām uzbūvētā Sprīdīšu tilta. Īpaši nozīmīgas

ir upes straujteses ar oļainu un akmeņainu grunti, jo tās ir piemērotas sugām, kam nepieciešami strauji tekoši, ar skābekli bagāti ūdeņi. Biotops dabas liegumā aizņem ap 25 ha lielu platību. Ruņas upē straujteses mijas ar lēniem un nogulumiem bagātiem, salīdzinoši dziļi ūdens posmiem augšpus bebru dambjiem. Upe bagāta ar sagāztiem kokiem, tai skaitā lielu dimensiju ozoliem. Vairums no tiem nogāzušies upes izskalošanas rezultātā. Bebru darbība uzskatāma par dabisku upi ietekmējošu faktoru.

Atsegumi

Ruņupes ieleja ir lielākā īpatnēju atsegumu - dabisku kvartāra kalkrētu konglomerātu - atradne Latvijā. Šie atsegumi atbilst Eiropas Savienības un Latvijas īpaši aizsargājamam biotopam *Karbonātisku pamatiežu atsegumi*. Biotops Latvijā sastopams ļoti reti, galvenokārt Latvijas dienvidu un rietumu daļā, tam ir īpaša nozīme reto sūnu aizsardzībā.

Dabas lieguma rietumu un centrālajā daļā atrasti 66 atsegumi piecās vietās. Lielākā daļa konglomerātu atsegumu (57) atrodas mežainās Ruņas ielejas Rudzīšu, Inķu, Buividu, Dzērvju un Ozolbunču krauju nogāzēs, kas atbilst Eiropas Savienības un Latvijas īpaši aizsargājamajiem biotopiem *Veci jaukti platlapju meži* un *Nogāžu un gravu meži*. Pārējie 9 atrodas šajās pašās vietās Ruņas upē.

Foto: U. Suško

Avoti un avoksnāji

Ruņupes krastu nogāzēs atrodas daudz avoksnāju. Vairums no tiem atbilst Eiropas Savienības un Latvijas īpaši aizsargājamajam biotopam *Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji* un tikai ļoti neliela daļa biotopam *Avoti, kuri izgulsnē avotkaļķi*.

Minerālvielām bagāti avoti Latvijā sastopami reti, galvenokārt lielo upju ielejās, gravu kompleksos, pauguru un paugurvaļņu nogāžu lejasdaļā spiedes ūdeņu izplūdes vietās. Biotops veidojas, virszemē izplūstot vāji skābiem vai neitrāliem pazemes spiedes ūdeņiem ar zemu kalcija koncentrāciju. Ūdens temperatūra avoksnājos ir pastāvīga, bieži zema. Avotu izplūdes vietas un pārpurvotie augsnes laukumi bieži ziemā nesasalst, un tajos turpinās ūdens plūsma, kas nodrošina pastāvīgu gaisa mitrumu. Šie avoksnāji sastopami izklaidus visā dabas lieguma teritorijā un kopā aizņem 3 ha. Daudzviet tie ir izcilas kvalitātes. Lielākā daļa minerālvielām bagāto avotu un avoksnāju atrodas Ruņas ielejā, neliela daļa arī Kauliņupes un Dakterišķes ielejās, gandrīz visi avoti un avoksnāji atrodas mežos.

Avotiem, kuri izgulsnē avotkaļķi, raksturīgs kaļķains ūdens, kas aktīvi veido saldūdens kaļķa nogulas. Latvijā šis biotops ir ļoti reti sastopams upju ielejās un to sāngravās. Ūdens satur kaļķa daļiņas, kas izgulsnējas strauta gultnē. Dabas liegumā šie avoti sastopami ļoti reti. Visi kaļķainie avoti atrodas mežainās Ruņas ielejas krauju nogāzēs.

Zālāji

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Zālāju (pļavu un ganību) dabas liegumā ir maz, vairums no tiem aizauguši ar krūmiem un kokiem. Šobrīd liegumā ir tikai viena aizsargājama zālāju biotopa platība - neliela pļava lieguma austrumu daļā, Vaiņodes pagastā pie Gailišķes dīķa. Tā atbilst Eiropas Savienības un Latvijas īpaši aizsargājamam biotopam *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas*. Šis ir Latvijā samērā reti sastopams biotops.

Aizsargājamās sugas

Čemurainā čemurene *Grifola umbellata*

Saukta arī par čemuraino kātiņpiepi. Latvijā sastopama reti lapu koku (platlapju) un jauktos mežos uz augsnes. Ruņupes ielejas dabas liegumā atrasta divās vietās - Bunču meža austrumu daļā (vecs lapu koku mežs) un Ruņas ielejas labā krasta Modernieku kraujas augšmalā (vecs platlapju mežs).

Foto: U. Suško

Foto: I. Priedniece

Melnā zvīņbeka *Strobilomyces strobilaceus*

Latvijā sastopama ļoti reti (zināmas tikai 3 atradnes) nemorālos lapu koku (platlapju) mežos. Līdz šim jaunākā atradne bija zināma no 1972. gada, kad zvīņbeku Mazgramzdas apkārtnē konstatējis Dr. biol. Edgars Vimba. 2014. gada septembrī, pēc vairāk nekā 40 gadu pārtraukuma, suga atrasta četrās vietās (kopā 41 augļķermenis) vecos nemorālos lapu koku mežos da-

babas lieguma rietumu daļā. Vēl 12 augļķermeņi atrasti vairākās vietās vecā platlapju mežā Kauliņupes ielejā ārpus dabas lieguma.

Plaisājošā rūtaine *Xylobolus frustulatus*

Latvijā ļoti reti sastopama sēne, kas aug dabiskos platlapju (ozolu) mežos uz atmirušu ozolu kritālām, sausokņiem un celmiem. Ruņupes ielejā atrasta tikai lieguma rietumu daļā Ruņas ielejas kreisā krasta Inču kraujas nogāzē uz veca ozola celma un tā kritalas.

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Parastais plaušķērpis *Lobaria pulmonaria*

Latvijā sastopams reti dabiskos lapu koku (platlapju) un jauktos mežos uz vecu lapu koku (osis, kļava, liepa, goba, ozols, apse, pūpolvītols) stumbriem, kā arī to sausokņiem un kritālām ar mizu. Liegumā atrasts 8 vietās uz vecu kļavu, liepu, gobu un ozolu stubriem, vietām arī to sausokņiem un kritālām (pavisam uz 39 kokiem).

Pērļrotu kurkuļalģe *Batrachospermum moniliforme*

Latvijā sastopama samērā reti upju un avotu straujteču krācēs uz granīta laukakmeņiem. Ruņupes ielejas dabas liegumā atrasta 16 vietās centrālajā un rietumu daļā Ruņņas straujteses krācītēs uz granīta laukakmeņiem gar Lielo un Mazo Bunču krauju un Ozolbunču krauju. Iespējama plašāka sastopamība liegumā.

Foto: U. Suško

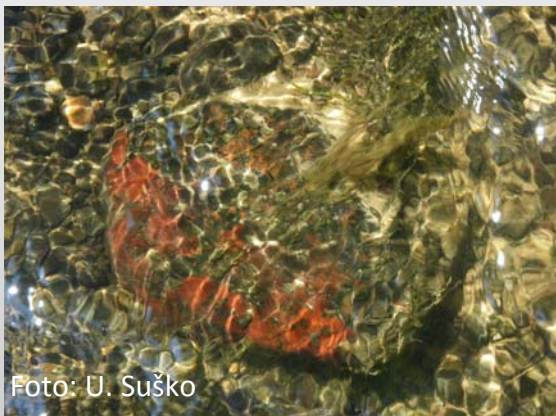

Foto: U. Suško

Strauta hildenbrandija *Hildenbrandia rivularis*

Sastopama līdzīgās vietās kā pērļrotu kurkuļalģe, Latvijā samēri reti. Liegumā atrasta 19 vietās centrālajā un rietumu daļā Ruņņas straujteses krācītēs uz granīta laukakmeņiem gar Ozolbunču mežu, Lielo un Mazo Bunču krauju un Rudzīšu krauju, kā arī Kauļiņupes straujtecē. Iespējama plašāka sastopamība liegumā.

Donna zeligērija *Seligeria donniana*

Latvijā sastopama ļoti reti un zināma tikai Ruņupes ielejas dabas liegumā, kur to 2015. gada pavasarī pirmo reizi atrada Ansis Opmanis. Liegumā sastopama nelielā daudzumā Ruņņas ielejas kreisajā krastā uz diviem atsegumiem.

Foto: A. Opmanis

Foto: I. Priedniece

Lapsastu krūmīte *Thamnobryum alopecurum*

Latvijā sastopama ļoti reti. Zināmas tikai divas atradnes upju ielejuplatlapju mežos - uz akmeņiem kaļķaina avota gultnē Turaidā un uz karbonātiskiem atsegumiem Ruņupes ielejas dabas liegumā. Ruņupes ielejā sastopama ļoti reti tā centrālajā daļā (uz 6 atsegumiem).

Zaļā divzobe *Dicranum viride*

Latvijā sastopama reti dabiskos platlapju, lapu koku un jauktos mežos uz ozolu, liepu un gobu stumbriem. Liegumā atrasta ļoti nelielā daudzumā centrālajā daļā Ruņņas ielejas labā krasta Akmentiņu kraujas nogāzē uz vienas gobas un trim liepām.

Foto: U. Suško

Laksis *Allium ursinum*

Latvijā sastopams diezgan reti dabiskos platlapju un citu lapu koku, kā arī jauktos mežos. Liegumā sastopams izklaidus tā centrālajā un austrumu daļā vecos platlapju mežos, aluviālos baltalksnajos, nemorālos un boreonemorālos egļu-lapukoku mežos.

Foto: I. Priedniece

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Parastais skābardis *Carpinus betulus* Latvijā sastopams reti - tikai dienvidrietumu daļā (galvenokārt Luknas - Dunikas - Kalētu apkārtnē) platlapju-egļu, egļu un lapu koku mežos, arī krūmājos, kur sasniedz sava izplatības areāla ziemeļaustrumu robežu. Ruņupes ielejas dabas liegumā sastopams tikai tā rietumu daļā, vecā platlapju mežā Ruņas ielejas labā krasta Rudzīšu kraujā un tās pakājē. Šeit atrasts 31 dažāda lieluma skābardis, 10 no tiem aug kraujas nogāzē, pārējie - pakājē. Četri lielākie skābarži atbilst valsts nozīmes dižkoku izmēriem, lielākais no tiem - Ruņas (Mazgramzdas) skābardis ir pats dižākais skābardis Latvijā. Vairumam skābaržu ir viens stumbrs, viens koks ir ar diviem stumbriem un viens - ar četriem stumbriem, Ruņas (Mazgramzdas) skābardim ir trīs stumbri.

Dobais cīrulītis *Corydalis cava* Latvijā sastopams ļoti reti platlapju mežos un upju ieleju krūmājos - mūsdienās tikai valsts rietumdaļā, kur zināmas piecas nesenas atradnes (agrāk bija zināmas arī divas atradnes valsts vidusdaļā). Liegumā sastopams reti tā rietumu un centrālajā daļā (10 atradnes ar kopumā aptuveni 10500 - 10600 eks.) vecos platlapju mežos. Da-

bas liegumā „Ruņupes ieleja” atrodas bagātākā dobā cīrulīša populācija Latvijā.

Foto: I. Priedniece

Foto: I. Priedniece

Daudzgdāgā mēnesene *Lunaria rediviva*

Latvijā sastopama retumis un nevienmērīgi - galvenokārt mežainās upju ielejās, kur parasti veido lielas audzes nemorālos lapu koku mežos, aluviālos baltalksnajos un krūmajos. Tā ir krustziežu dzimtas augs, kas zied maija otrajā pusē un saldi smaržo. Mēnesenes augļi atgādina monētas, tādēļ tautā to dēvē arī par „naudiņpuķi”. Liegumā sastopama bieži aluviālos baltalksnajos, vecos platlapju, citu lapukoku, lapukoku-egļu un egļu-lapukoku mežos centrālajā un rietumu daļā - galvenokārt Ruņas ielejā.

Foto: I. Priedniece

Foto: U. Suško

Vīru dzegužpuķe *Orchis mascula*

Latvijā sastopama diezgan reti mitrās, avoksnainās pļavās un meža laucēs, ļoti reti arī platlapju mežos. Liegumā sastopama ļoti reti tā centrālajā daļā - vecā platlapju mežā Ruņas ielejas labajā krastā. Ruņas ielejas nogāzes platlapju mežs ir ļoti interesants un šai sugai ļoti netipisks biotops Latvijā.

Foto: J. Kluša

Mieturu mugurene *Polygonatum verticillatum*

Latvijā sastopama reti un gandrīz tikai valsts dienvidrietumu daļā (viena atradne zināma arī vidusdaļā), nemorālos lapukoku, platlapju un egļu-lapukoku mežos, galvenokārt upju ielejās, kur sasniedz sava izplatības areāla ziemeļaustrumu robežu. Ruņupes ielejas dabas liegumā sastopama diezgan bieži (saskaitīti ap 13 000 eks.) nemorālos lapukoku, platlapju, egļu-lapukoku mežos. Ruņupes dabas liegums uzskatāms par bagātāko šīs sugas atradni Latvijā un tās patiesais populācijas lielums lēšams uz 18 000 - 20 000 eksemplāru.

Foto: U. Suško

Biezā perlamutrene *Unio crassus*

2014. gadā atrasta Ruņupes ielejas dabas lieguma vidusdaļā. Visā lieguma teritorijā ietilpstošajā upes garumā varētu dzīvot ap 500 perlamutrenu. Ruņupe ir vidēji piemērota biezajai perlamutrenei, jo upē ir daudz straujteču ar akmeņainu un grantainu gultni, kurā gliemene nevar ierakties. Ar perlamutrenēm Ruņupes ielejā barojas ūdri - ir atrastas šo dzīvnieku sakostas gliemeņu čaulas.

Foto: I. Priediece

Foto: S. Elferte

Cīrulīšu dižtauriņš *Parnassius mnemosyne*

Reti sastopams dienas tauriņš, kura kāpuri barojas ar cīrulīšu lapām, kas Ruņupes ielejā pieejamas bagātīgi. Tauriņš atrasts nelielās pļaviņās upes ielejā dabas lieguma rietumu daļā - meža un pļavas saskares joslā. Aptuvenais populācijas lielums dabas liegumā ir 100 - 150 tauriņu. Pieaugušajiem tauriņiem biotops ir ierobežots, jo saglabājušies tikai nelieli pļavu fragmenti, kur baroties ziedošos augos. Dabas liegumā kādreiz ir bijušas pļautas un ganītas pļavas, taču tagad tās aizaug ar krūmiem un kokiem. Aizaugšana samazina

tauriņu barošanās biotopu platību, līdz ar to suga liegumā ir apdraudēta.

Platspīļu vēzis *Astacus astacus*

Platspīļu jeb upes vēzis acīmredzot apdzīvo Ruņupi visā tās garumā. Teritorijas apsekošanas laikā redzēti gan paši vēži, gan to atliekas pēc ūdru maltītēm, vēzis noķerts arī zivju kontrolzvejā. Arī spriežot pēc ūdru ekskrementiem, konstatēts, ka platspīļu vēzis ir ūdru galvenais barības objekts. Ruņupe ir

piemērota sugai. Ūdra

plēsonība ir dabisks populāciju regulējošs faktors.

Upes akmeņgliemezis *Theodoxus fluviatilis*

Akmeņgliemežu klātbūtne upē liecina par labu ūdens kvalitāti. Iespējams, ka upes akmeņgliemezis sastopams visā liegumā ietilpstošajā Ruņupes garumā. Upes akmeņainā gultne ir piemērota sugai.

Foto: U. Suško

Foto: U. Suško

Ruņa ir foreļupe - šeit sastopams gan taimiņš *Salmo trutta*, gan tā saldūdens pasuga - **strauta forele** *Salmo trutta fario*. Taimiņš vairojas galvenokārt lielu upju pietekās vai jūrā tieši ietekošās mazajās un vidējās upēs. Spriežot pēc populācijas blīvuma, Ruņa šai sugai ir piemērota. 2014. gadā upē konstatētas dažāda vecuma foreles, tātad sugas vairošanās upē notiek regulāri.

Foto: V. Skuja

Foto: G. Vilbrants

Kokvarde *Hyla arborea*

1987. gadā tika uzsākta kokvarde reintrodukcija Latvijā, kopš 1990. gada ir nostabilizējusies kokvarde populācija Kurzemē. Ruņupes ielejas dabas liegumā sastopama tikai tā atklātajā austrumu daļā - Krastkalnu-Gailišķes dīķu kompleksā. Dabas liegums atrodas kokvarde Kurzemes izplatības areāla malā.

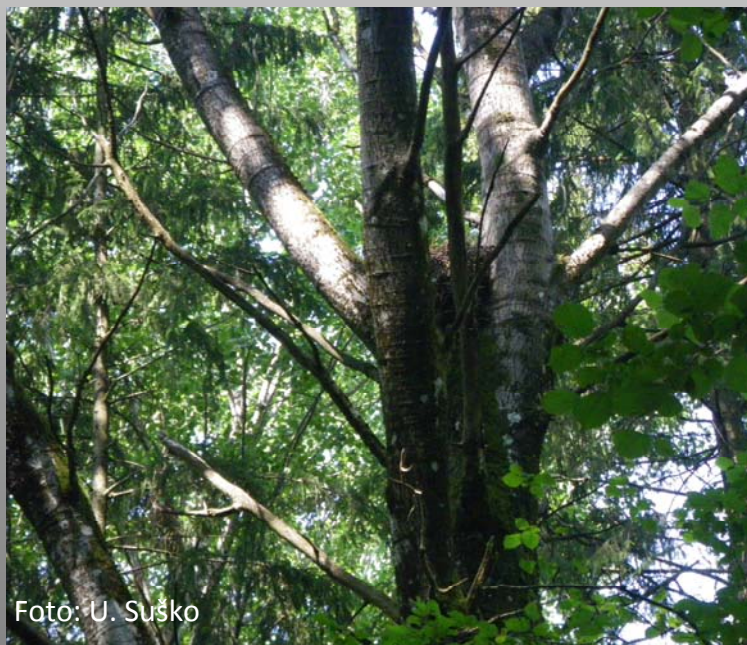

Foto: J. Suško

Foto: A. Petriņš

Mazais ērglis *Aquila pomarina*

Dabas liegums veco, netraucēto mežu un tuvumā esošo atklāto ainavu dēļ ir ļoti piemērots mazajam ērglim. Lieguma robežās atrodas 4 šīs sugas ligzdošanas teritorijas ar vismaz 8 ligzdām, no kurām daļa ir rezerves ligzdas. Visās ligzdošanas teritorijās pārsvarā ir ap 100 gadu veci jaukti lapu koku meži ar bērziem, apsēm un platlapju koku sugām, kā arī jauktas audzes, kur piejaukumā ir egle. Mazā ērgļa aizsardzībai ir svarīga traucējumu novēršana ligzdošanas laikā (mežsaimnieciskās darbības neveikšana, cilvēku neuzturēšanās ligzdu tuvumā).

Vidējais dzenis *Dendrocopos medius*

Dzīvo mežos, kur lielākās platībās sastopami un dominē vecāki lapu koki - bērzi, melnalkšņi vai platlapju koku sugas auglīgās augsnēs. Dabas liegumā suga 2014. gadā novērota 15 vietās Ruņupes ielejas lapu koku audzēs, arī vecākos nogabalos attālāk no ielejas un mežos ap Gailišķes dīķi. Kopējais liegumā ligzdojošo vidējo dzeņu skaits varētu būt ap 30 pāriem. Dabas liegumā esošie vidēja vecuma un vecie jauktie lapu koku meži ar dažāda vecuma kokiem, tajā skaitā atsevišķiem vecākiem ozoliem, bērziem, apsēm, liepām un ošiem nedaudz jaunākā mežā, kā arī daudzām struktūrām (kritalām, laužtiem kokiem, stumbeņiem, sausokņiem) upes ielejā un nogāzēs ir ļoti piemērota dzīvotne vidējam dzenim.

Foto: A. Petriņš

Foto: A. Petriņš

Līdzīgās dzīvotnēs sastopams arī **baltmugurdzenis *Dendrocopos leucotos***. Ruņupes ielejā suga konstatēta vismaz 7 vietās, galvenokārt Ruņupes ielejas un nogāžu lapu koku audzēs, mazāk vecākos meža nogabalos attālāk no ielejas un mežos ap Gailišķes dīķi. Kopējais liegumā ligzdojošo baltmugurdzeņu skaits varētu būt ap 10 pāriem.

Sikspārņi

2014. gadā dabas liegumā konstatētas 7 sikspārņu sugas, no kurām lielākā skaitā sastopamas trīs - **Natūza sikspārnis *Pipistrellus nathusii***, ūdeņu naktssikspārnis ***Myotis daubentonii*** un ziemeļu sikspārnis ***Eptesicus nilssonii***. Natūza sikspārnim pie dabas lieguma robežām atrastas arī divas vasaras kolonijas ēkās - „Iņķos” un „Gravas Sudmaļos”.

Natūza sikspārnis. Foto: V. Vintulis

Ūdrs *Lutra lutra*

Foto: V. Lārmanis

Ūdri dabas liegumā sastopami bieži - to darbības pēdas uzskaitītas 155 vietās. Mazāk ūdri uzturējušies bebra uzpludinātajos upes posmos. Iespējams, ka bebru izmainītajās ekosistēmās ir atšķirīgs barības piedāvājums šai sugai. Ūdri dabas liegumā barojas galvenokārt ar vēžiem, arī ar zivīm un vardēm.

Dižkoki

Dabas liegumā ir daudz vecu un bioloģiski nozīmīgu koku. Teritorijā līdz dabas aizsardzības plāna izstrādei bija zināmi divi dižkoki - Gravas Sudmaļu ozols, kas atrodas 125 m uz austrumiem no „Gravas Sudmaļu” mājām, Kauliņupes ielejas labā krasta Gravas Sudmaļu kraujā (apkārtmērs 7,28 m, augstums 24 m) un Gravas Sudmaļu goba (apkārtmērs 4,91 m, augstums 31 m) pie „Gravas Sudmaļu” mājām (Kauliņupes labajā krastā iepretī mājai). Diemžēl šī goba ir nokaltusi, un tagad no tās palicis tikai celms, bet Gravas Sudmaļu ozolam pirms dažiem gadiem vētrā nolūza trešdaļa stumbra ar galotni. Teritorijas apsekošanas laikā 2014.-2015. gadā dabas liegumā atrasts daudz vairāk dižkoku - kopā 26 valsts nozīmes un 122 vietējas nozīmes (potenciālie) dižkoki, to vidū viens bērzs (potenciāls dižkoks), viena egle (potenciāls dižkoks), viena goba (potenciāls dižkoks), trīs kļavas (viens dižkoks un divi potenciālie dižkoki), divas liepas (dižkoks un potenciāls dižkoks), pieci oši (divi dižkoki un trīs

potenciālie dižkoki) un četri parastie skābarži (dižkoki, tajā skaitā lielākais zināmais skābardis Latvijā - Ruņas jeb Mazgramzdas skābardis) un 131 ozols (18 dižkoki un 113 potenciāli dižkoki).

Ruņas jeb Mazgramzdas skābardis. Foto: U. Suško

Gravas Sudmaļu ozols. Foto: U. Suško

Lieli akmeņi

Upenieku akmens. Foto: U. Suško

Ruņas ielejā atrodas trīs ievērojamu izmēru erātiskie akmeņi, kurus pēc to atrašanās vietas var dēvēt par Ruņas, Ozolbunču un Upenieku akmeņiem. Ruņas akmens ir 4 m garš, 1,9 m plats un 1,7 m augsts, tā tilpums ir aptuveni $6,5 \text{ m}^3$. Tas ir granīts no seno granītu svekofenīdu grupas. Ruņas akmens ir ļoti apsūbējies un apaudzis. Ozolbunču akmens ir 4 m garš, 3,2 m plats un 1,8 m augsts, tilpums aptuveni $11,5 \text{ m}^3$, kas atbilst valsts nozīmes aizsargājama akmens (dižakmens) izmēriem. Tas ir granīts no rapakivi granītu grupas.

Sprīžot pēc akmens sarkanīgās krāsas, var izteikt pieņēmumu, ka tas pieder pie Ālandes plutona iežiem (Daiņa Ozola dati). Trešais - Upenieku akmens - atrodas pašā Ruņas labajā krastā iepretī Tomēnu kraujai. Šis akmens ir 3,4 m garš, 3,2 m plats un 1,7 m augsts, tā apkārtmērs ir 11,8 m, bet virszemes tilpums, atbilstoši Dabas retumu krātuves mērījumiem, ir $8,3 \text{ m}^3$.

Ozolbunču akmens. Foto: U. Suško

Ruņas akmens. Foto: I. Brīla

Izmantotā literatūra

- Andrušaitis G. (red.). 1996. Latvijas Sarkanā grāmata. 1. sēj. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. Sēnes un ķērpji. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 202 lpp.
- Andrušaitis G. (red.). 2003. Latvijas Sarkanā grāmata. 3. sēj. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. Vaskulārie augi. Rīga: LU Bioloģijas institūts, 691 lpp.
- Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2. papildinātais izdevums. 2013. A. Auniņš (red.), Rīga, Latvijas Dabas fonds, VARAM, 320 lpp.
- Meiere D. 2002. Latvijas piepju konspekts. - Latvijas veģetācija 5: 7-41.
- Priedītis N. 2014. Latvijas augi. Rīga: Gandrs, 888 lpp.
- Priediece I. (red.). 2015. Dabas aizsardzības plāns dabas liegumam "Ruņupes ieleja". Rīga, Latvijas Dabas fonds, 126 lpp.
- Rudzroga A. 1995. Izplatītāko Latvijas aļģu noteicējs. Rīga: Zinātne, 135 lpp.
- Авота И., Вимба Э., Питеранс А. 1989. Хорология флоры Латвийской ССР: Охраняемые виды грибов и лишайников. Рига: Зинатне, 101 с.
- Табака Л., Гаврилова Г., Фатаре И. 1988. Флора сосудистых растений Латвийской ССР. Рига: Зинатне, 195 с.

1. vāka foto: Uvis Suško, Aivars Petriņš

Kaulinupe. Foto: U. Suško